

TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ NGUYÊN TẮC GIÁO DỤC: KẾT HỢP GIỮA GIA ĐÌNH, NHÀ TRƯỜNG, XÃ HỘI TRONG THỰC HÀNH GIÁO DỤC VÀ YÊU CẦU ĐẶT RA HIỆN NAY

PHẠM HÙNG*

Ngày nhận bài: 25/04/2017; ngày sửa chữa: 26/04/2017; ngày duyệt đăng: 08/05/2017.

Abstract: Education is a highly social activity. Therefore, both school education and family education must be paid attention to gain achievements in comprehensive education for students. Cooperation of school, family and society has been mentioned in Ho Chi Minh thoughts on education with principles of education. In this article, author mentions thoughts of Ho Chi Minh on the role of family education and school education as well as the relationship between them. Moreover, the article evaluates and proposes measures to strengthen cooperation of family, school and society in improving quality of comprehensive education for students in current period.

Keywords: Ho Chi Minh thought, education, rule.

Tư tưởng Hồ Chí Minh về nguyên tắc giáo dục bao gồm rất nhiều vấn đề cụ thể, như: giáo dục gắn liền với chính trị - xã hội; học đi đôi với hành, lí luận liên hệ với thực tiễn, giáo dục gắn với lao động sản xuất; kết hợp gia đình, nhà trường và xã hội trong thực hành giáo dục; bình đẳng, dân chủ trong giáo dục; giáo dục thường xuyên và học tập suốt đời... Trong các vấn đề nêu trên thì tư tưởng của Người về *kết hợp gia đình, nhà trường và xã hội trong thực hành giáo dục* có giá trị to lớn, đó là cơ sở để gia đình, nhà trường, xã hội tiếp tục khẳng định vai trò của mình trong giáo dục cũng như sự cần thiết phải kết hợp chặt chẽ giữa gia đình, nhà trường, xã hội trong thực hành giáo dục nhằm đáp ứng yêu cầu trong tình hình mới.

1. Theo Chủ tịch Hồ Chí Minh, mỗi nhân tố gia đình, nhà trường, xã hội đều có một vai trò riêng nhất định; giáo dục trong nhà trường chỉ là một phần, cần có giáo dục ngoài xã hội và trong gia đình để giúp cho việc giáo dục trong nhà trường được tốt hơn.

Nói về vai trò của *gia đình* đối với việc tham gia giáo dục, ngày 31/10/1955, khi miền Bắc đã giải phóng, trong *Thư gửi giáo viên, học sinh, cán bộ thanh niên và nhi đồng*, Chủ tịch Hồ Chí Minh viết: "Tôi cũng mong các gia đình liên lạc chặt chẽ với nhà trường, giúp nhà trường giáo dục và khuyến khích con em chăm chỉ học tập, sinh hoạt lành mạnh và hăng hái giúp ích nhân dân" [1; tr 81].

Trong giáo dục thế hệ trẻ, *giáo dục xã hội* đóng vai trò quan trọng, đó là môi trường trẻ em sinh sống, ca dao có câu: "Gần mực thì đen, gần đèn thì sáng", "Ở bầu thì tròn, ở ống thì dài"... Trong giáo dục xã hội, Chủ tịch Hồ Chí Minh đặc biệt nhấn mạnh tới vai trò của các đoàn

thể đó là tổ chức quần chúng có tổ chức, có tôn chỉ và mục đích xã hội phù hợp với mục đích giáo dục của nhà nước và nhà trường, nhất là đoàn thanh niên... Hoạt động của các đoàn thể phù hợp với đặc điểm tâm, sinh lí lứa tuổi cho nên có tác dụng rất lớn đối với thế hệ trẻ.

Bên cạnh gia đình và xã hội, một lực lượng không thể thiếu và đóng vai trò quyết định trong quá trình hình thành nhân cách cho thế hệ trẻ đó là *nhà trường*. Song, Người cũng cho rằng: "Giáo dục trong nhà trường dù tốt mấy nhưng thiếu giáo dục trong gia đình và ngoài xã hội thì kết quả cũng không hoàn toàn" [1; tr 394].

Tuy nhiên, theo Người, giáo dục là sản phẩm phối hợp của gia đình, nhà trường và xã hội để cho sản phẩm thật sự hoàn thiện cần phải có sự phối hợp chặt chẽ của nhiều lực lượng trong đó gia đình, nhà trường và xã hội đóng vai trò nòng cốt. Từ đó, Người khuyên phải kết hợp gia đình, nhà trường và xã hội trong quá trình thực hành giáo dục: "Giáo dục các em là việc chung của gia đình, trường học và xã hội. Bố mẹ, thầy giáo và người lớn phải cùng nhau phụ trách..." [1; tr 74].

Trong những năm đổi mới vừa qua, mặc dù còn gặp rất nhiều khó khăn nhưng ngành giáo dục nước nhà đã đạt được một số kết quả đáng khích lệ: "Quy mô, mạng lưới cơ sở GD-ĐT tiếp tục được mở rộng. Hệ thống GD-ĐT các cấp từ cơ sở đến đại học, dạy nghề được tổ chức lại một bước. Quan tâm đầu tư cho GD-ĐT. Chất lượng GD-ĐT có tiến bộ. Cơ sở vật chất, thiết bị GD-ĐT được cải thiện và có bước hiện đại hóa... Xã hội hóa giáo dục

* Trưởng Đại học Chính trị

được đẩy mạnh... Chủ trương đầu tư cho giáo dục là đầu tư cho con người đã được các cấp ủy, chính quyền quan tâm chỉ đạo thực hiện và nhận được sự ủng hộ của toàn xã hội” [2; tr 113]. Hệ thống *nhà trường* đã đào tạo cho đất nước hàng triệu con người có học vấn và có những phẩm chất bước đầu đáp ứng được yêu cầu phát triển KT-XH. Vai trò giáo dục của *gia đình* đối với con em được quan tâm hơn, trách nhiệm làm cha, làm mẹ được ý thức hơn. Môi trường *xã hội* đã giúp học sinh trải nghiệm và hoàn thiện một số kĩ năng cuộc sống, đặc biệt là các tổ chức đoàn thể chính trị, xã hội, nghề nghiệp có vai trò to lớn trong giáo dục đạo đức xã hội và gia đình. *Sự phối hợp* giữa gia đình, nhà trường và xã hội đã được nhiều trường học phối hợp tốt, có hiệu quả.

Tuy nhiên, bên cạnh những mặt đã làm được, việc phát huy vai trò của gia đình, nhà trường, xã hội cũng như sự kết hợp gia đình, nhà trường, xã hội cũng còn những bất cập nhất định: - *Về phía gia đình*: Một số gia đình chưa quan tâm đúng mức đến việc giáo dục con cái. Điều đó là kết quả của nhiều nguyên nhân: hoặc đời sống quá khó khăn, hoặc quá bận rộn làm ăn, công tác hoặc chưa nhận thức đúng tầm quan trọng vấn đề trách nhiệm của gia đình trong giáo dục con cái...; - *Về phía nhà trường*: do nhiều nguyên nhân khách quan và chủ quan tác động như: chính sách giáo dục, cơ chế thị trường, sự suy giảm đạo đức... nên một số nhà trường vì sức ép phải “chạy theo thành tích” đã đánh giá học sinh không đúng, dễ dãi và thậm chí sai phạm trong thi cử. Một số thầy, cô giáo thiếu gương mẫu hoặc kém phẩm chất, chạy theo lợi ích vật chất đã hành xử theo lối thực dụng, vô trách nhiệm, vụ lợi. Hiện tượng học sinh lười học, chán học, bỏ học, nghiện hút, cướp giật, hành hung, lây nhiễm các tệ nạn xã hội diễn ra ở nhiều trường. Quan hệ thầy trò, quan hệ giữa học sinh với học sinh đang dần bị mất đi hình ảnh đẹp; - *Về phía xã hội*: trong điều kiện của nền kinh tế thị trường, với trình độ thiếu từng trải, khả năng suy xét nông cạn, ít vốn sống lại hiếu động, học sinh dễ bắt chước theo, nên thường dẫn đến những va vấp, gây những hậu quả tai hại cho bản thân và gia đình, nhiều học sinh đã sa vào các tệ nạn xã hội như trộm cắp, trán lột, nghiện hút... làm ảnh hưởng đến an ninh trật tự xã hội; - *Việc kết hợp gia đình, nhà trường và xã hội*: ở một số ít địa phương, một số ít trường học, mối quan hệ này chưa tốt, còn lỏng lẻo, chưa tạo thành sự thống nhất trong giáo dục học sinh, có nơi còn có hiện tượng phối hợp chưa chặt chẽ.

2. Nghị quyết Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ XII khẳng định “*Giáo dục là quốc sách hàng đầu. Phát triển GD-ĐT nhằm nâng cao dân trí, đào tạo nhân lực, bồi*

dưỡng nhân tài”[2; tr 114]. Do đó, muốn thực hiện được sự giáo dục toàn diện học sinh, phải coi trọng cả giáo dục nhà trường lẫn giáo dục gia đình và xã hội. Nghị quyết Trung ương VIII (khóa XI) về “*Đổi mới căn bản, toàn diện GD-ĐT, đáp ứng yêu cầu CNH, HĐH trong điều kiện kinh tế thị trường, định hướng xã hội chủ nghĩa và hội nhập quốc tế*” khẳng định “*Giáo dục nhà trường kết hợp với giáo dục gia đình và xã hội*”.

Vì vậy, yêu cầu cần đặt ra hiện nay là phải phát huy thế mạnh riêng của giáo dục gia đình, nhà trường và xã hội cũng sự như kết hợp chặt chẽ gia đình, nhà trường và xã hội trong thực hành giáo dục. Cụ thể:

- *Gia đình* là “tế bào” của xã hội, đồng thời cũng là kim chỉ nam để tránh những nhận thức lệch lạc từ phía học sinh. Gia đình sẽ tồn tại mãi trong đời sống xã hội, trong các cộng đồng người, nên cần nâng cao vai trò của gia đình và giáo dục gia đình. Để phát huy vai trò giáo dục của gia đình: + Phải nâng cao chất lượng gia đình mà cụ thể gia đình phải đạt chuẩn gia đình văn hóa. Bởi vì, hiệu quả giáo dục gia đình phụ thuộc nhiều vào chất lượng gia đình, nâng cao chất lượng gia đình bằng cách tiếp tục phong trào vận động nhân dân “Xây dựng gia đình văn hóa” dưới mọi hình thức, mà nội dung chủ yếu là các gia đình phấn đấu đạt và giữ vững các tiêu chuẩn đã đạt của một gia đình văn hóa tiêu biểu; + Cần đầu tư vào gia đình, phát triển kinh tế gia đình, nâng cao đời sống vật chất, tinh thần để gia đình làm tốt chức năng của nó; thứ ba: gia đình thường xuyên liên hệ chặt chẽ với nhà trường, đoàn thể để nắm được mục đích giáo dục, có sự phối hợp chặt chẽ, như: tham gia tích cực vào hội phụ huynh của trường, quan tâm giúp đỡ nhà trường xây dựng cơ sở vật chất, các phương tiện dạy học để nhà trường có điều kiện nâng cao chất lượng giáo dục...

- *Nhà trường*: + Nhà trường phải tổ chức tốt các hoạt động giảng dạy, giáo dục và học tập; phải không ngừng nâng cao chất lượng đào tạo; phát huy hiệu quả giáo dục, bao gồm hiệu quả trong và hiệu quả ngoài, không chỉ thể hiện ở kết quả lên lớp mà ở sản phẩm đào tạo đáp ứng yêu cầu của xã hội, yêu cầu của gia đình và của cộng đồng. + Cần phải xây dựng một môi trường xã hội - sư phạm vĩ mô của đất nước mang những giá trị đạo đức tốt đẹp. Nếu xã hội còn tồn tại những cái xấu, cái ác như: tham nhũng, quan liêu, lãng phí, lộng hành, ăn cắp, dối trá... hay những nhà quản lí và các thầy, cô giáo không gương mẫu thì rất khó có thể giáo dục được những thế hệ con người có phẩm chất tốt đẹp; + Đối với những tác động tiêu cực của xã hội, ngoài những biện pháp phối hợp với chính quyền, đoàn thể ở địa phương, nhà trường cần tăng cường

công tác giáo dục pháp luật, giáo dục kĩ năng sống, giá trị sống cho học sinh. Tăng cường các buổi nói chuyện chuyên đề về giới tính, về sức khỏe vị thành niên, về “Cạm bẫy xã hội” để học sinh có đủ kiến thức phòng tránh các tệ nạn xã hội; + Giáo viên phải là tấm gương cho học sinh noi theo, mẫu mực từ lời ăn tiếng nói, tác phong làm việc cho đến trình độ chuyên môn; quan hệ với học trò phải như là một người bạn lớn, vừa gần gũi, vừa đáng tin cậy...

- *Xã hội* là môi trường thực tế, giúp học sinh hoàn thiện một số kĩ năng cuộc sống, chi phối một phần rất lớn trong suy nghĩ và hành động của học sinh. Phát huy vai trò của các tổ chức đoàn thể như: Đoàn Thanh niên Cộng sản Hồ Chí Minh và Đội Thiếu niên Tiền phong Hồ Chí Minh đó là các tổ chức thu hút các em thường xuyên sinh hoạt với chức năng đặc biệt về giáo dục tư tưởng chính trị, đạo đức, nhân sinh quan cho thế hệ tương lai... thông qua các hoạt động chính trị - xã hội có thể đóng góp tích cực vào quá trình giáo dục nhằm phát triển nhân cách cho học sinh.

- *Kết hợp Gia đình - Nhà trường - Xã hội*: Muốn tạo ra mối liên kết chặt chẽ đó, nhà trường cần phải phát huy vai trò trung tâm, tổ chức phối hợp dẫn dắt nội dung, phương pháp giáo dục của gia đình và các lực lượng trong xã hội. Bởi lẽ nhà trường là một tổ chức chuyên biệt đối với công tác giáo dục, được sự lãnh đạo trực tiếp của Đảng và Nhà nước, nắm vững quan điểm, đường lối, mục tiêu bồi dưỡng đào tạo con người xã hội chủ nghĩa. Mặt khác, nhà trường luôn luôn có đội ngũ thầy cô giáo - những chuyên gia sư phạm có trình độ, năng lực đạo đức... đã được đào tạo có hệ thống, đã được tuyển chọn kĩ càng. Để thống nhất và tập hợp được sức mạnh của toàn xã hội trong việc giáo dục thế hệ trẻ, nhà trường một mặt phải làm tốt việc giảng dạy giáo dục của toàn thể cán bộ giáo viên trong nhà trường. Mặt khác, phải phối hợp chặt chẽ với gia đình, với các tổ chức xã hội hướng vào một số công việc cụ thể như: đưa nội dung, mục tiêu giáo dục trong nhà trường vào các tổ chức xã hội trong địa phương như Đoàn Thanh niên, Hội Phụ nữ, Hội Cựu chiến binh, câu lạc bộ những người cao tuổi... nhằm thống nhất định hướng tác động đối với quá trình hình thành và phát triển nhân cách của học sinh; phát huy vai trò nhà trường là trung tâm văn hóa giáo dục của địa phương, tổ chức việc phổ biến các tri thức khoa học kĩ thuật, văn hóa xã hội..., đặc biệt là những kiến thức biện pháp giáo dục trẻ trong điều kiện xã hội phát triển theo cơ chế thị trường đang rất phức tạp cho các bậc phụ huynh, giúp họ hiểu được đặc điểm trong đời sống, tâm, sinh lí của trẻ hiện

nay; phối hợp với địa phương tổ chức cho học sinh tham gia tích cực vào các hoạt động văn hóa xã hội như: xóa đói giảm nghèo, dân số kế hoạch hóa gia đình, đền ơn đáp nghĩa, xây dựng gia đình văn hóa mới... nhằm góp phần cải tạo môi trường gia đình và xã hội ngày càng tốt đẹp hơn; giúp địa phương theo dõi tiến trình, đánh giá kết quả của việc giáo dục thanh thiếu niên, phân tích các nguyên nhân, đề xuất các biện pháp nhằm nâng cao hiệu quả và sự phối hợp chặt chẽ giữa các môi trường giáo dục...

Kết hợp giáo dục Gia đình - Nhà trường - Xã hội là sợi dây cốt lõi mang tính chất chỉ đạo, định hướng cho quá trình giáo dục, nguyên tắc này càng thể hiện tính đúng đắn nhất là trong giai đoạn hiện nay. Ở đâu, sự phối hợp này thực hiện tốt thì kết quả sẽ cao; còn ngược lại ở đâu sự phối hợp kém thì kết quả giáo dục sẽ không cao. □

Tài liệu tham khảo

- [1] *Hồ Chí Minh toàn tập* (tập 8, 2002). NXB Chính trị Quốc gia - Sự thật.
- [2] Đảng Cộng sản Việt Nam (2016). *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*. Văn phòng Trung ương Đảng.
- [3] Sơn Tùng (2009). *Búp sen xanh*. NXB. Văn học.
- [4] Lê Văn Yên (2006). *Tư tưởng Hồ Chí Minh về giáo dục*. NXB Lao động.
- [5] Ban nghiên cứu lịch sử Đảng Trung ương (2002). *Chủ tịch Hồ Chí Minh: Tiểu sử và sự nghiệp*. NXB Chính trị Quốc gia - Sự thật.

KÍNH MỜI BẠN ĐỌC ĐẶT MUA TẠP CHÍ GIÁO DỤC NĂM 2018

Tạp chí Giáo dục ra 1 tháng 2 kì, đặt mua thuận tiện tại các bưu cục địa phương (**Mã số C192**) hoặc đặt mua trực tiếp tại Toà soạn (số lượng lớn) theo địa chỉ: **TẠP CHÍ GIÁO DỤC, 4 Trịnh Hoài Đức, quận Đống Đa, Hà Nội.**

Kính mời bạn đọc, các đơn vị giáo dục, trường học đặt mua **Tạp chí Giáo dục năm 2018**. Mọi liên hệ xin gửi về địa chỉ trên hoặc liên lạc qua số điện thoại: 024.37345363; Fax: 024.37345363.

Xin trân trọng cảm ơn.

TẠP CHÍ GIÁO DỤC